

170 § Östersundomin kirkon lämmitysjärjestelmän uusiminen ja siitä johtuva kirkkorakennukseen kohdistuva olennainen muutos

Päätösehdotus

Yhteinen kirkkoneuvosto päättää esittää yhteiselle kirkkovaltuustolle, että tämä päättää

1. hyväksyä Östersundomin kirkon lämmitysjärjestelmän muutoksesta johtuvan kirkkorakennuksen olennaisen muutoksen
2. alistaa päätöksen tuomiokapitulin puollettavaksi ja sen jälkeen kirkkohallituksen vahvistettavaksi.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Selostus

Östersundomin eli Itäsalmen kirkko on siirtynyt Helsingin Seurakuntayhtymän omistukseen alueliitoksessa vuonna 2009 ja on tällä hetkellä Helsingin vanhin kirkko, rakennettu vuonna 1754. Kirkon toiminnasta vastaavat Mikaelin seurakunta ja Matteus församling. Hautausmaasta huolehtii Helsingin seurakuntayhtymä.

Östersundomin kirkko ja sitä ympäröivä hautausmaa ovat osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöaluetta. Tunnelmallinen kirkko on suosittu hääkirkko ja se on suojeltu.

Kirkon historiaa

Östersundomin kartanon läheisyyteen rakennettiin ensimmäinen rukoushuone (kappeli) jo 1600-luvun loppupuolella. Ensimmäinen maininta siitä löytyy vuodelta 1690. Tämä rukoushuone tuhoutui iso- ja pikkuvihan miehitysten aikana ennen 1700-luvun puoliväliä. Nykyisen kirkon rakentaminen rukoushuoneen paikalle aloitettiin vuonna 1753. Kirkko vihittiin käyttöön marraskuussa 1754.

Kirkko on malliltaan länsitornilla varustettu pitkäkirkko ja kirkkosalin muoto on venytetty oktagoni eli kahdeksankulmio. Seinät ovat matalat ja katto korkea. Kirkko on pinta-alaltaan n. 200m². Kirkkoa ympäröi kiivaidan rajaama hautausmaa.

Kirkko korjattiin perusteellisesti vuonna 1895. Tässä yhteydessä muun muassa kellotapuli rakennettiin uudelleen ja kirkon väriyty muuttui punamullasta harmahtavaksi.

Kirkon korjaamista ja varustamista jatkettiin useaan otteeseen 1900-luvulla. Kirkkoa on 1910-luvulta 1960-luvulle asti lämmitetty kahdella kamiinalla, jotka sijaitsevat kirkkosalin keskiosassa, sivuseinien vieressä. Nykyinen lämmitysjärjestelmä on 1960-luvulta peräisin oleva ilmalämmitys, polttoaineena öljy. Lämmin ilma tuodaan kirkkosaliin lehterin kautta ylhäältä, lehterin kaiteessa olevien kookkaiden säleikköjen kautta. Sakastia on aiemmin lämmitetty uunilla, nykyisin sähköpatterilla. Kirkon eteistä ei ole lämmitetty. Vuonna 1954 kirkko maalattiin seurakuntalaisten toivomuksesta keltaiseksi. Sähköt kirkolle saatiin 1940-luvulla ja nykyiset urut vuonna 1969. Perinteinen paanukatto on tervattu viimeksi vuonna 2000. Kirkossa on 6-äänikertaiset urut vuodelta 1968.

Suunnitelma

Suunnitelma käsittää Östersundomin kirkon lämmitysjärjestelmän ja energialähteen uusimisen. Hanke liittyy Kirkkohallituksen hiilineutraalisuustavoitteeseen, mutta perusteena on myös kirkon nykyisen kiertoilmalämmityslaitteen kunto ja puutteet.

Kirkon lämmönlähteeksi esitetään nyt maalämpöjärjestelmää. Maalämpökaivoja on arvioitu tarvittavan vähintään neljä. Kaikki lämpökaivot porattaisiin kirkkomaan ulkopuolella sijaitsevalle pysäköintialueelle. Kaivoista lämmönkeruuputket on tarkoitus tuoda nykyiseen pannuhuoneeseen kirkon pohjoissivulle ja lämmönvaihdin sijoitettaisiin samaan tilaan, josta nykyinen öljykattila purettaisiin pois.

Kirkossa lämmönjako toteutetaan suunnitelman mukaisesti vesikiertoisilla pattereilla. Museoviraston kanssa on neuvoteltu jo suunnitelmaa laadittaessa pattereiden sijoittamisesta, niiden lukumääristä, koosta ja väristä. Erikoismalliset radiaattorit sijoitettaisiin huomiota herättämättä kirkkopenkkien alle ja kiinnitettäisiin lämpöjohtoineen ainoastaan penkkien jalkaosiin. Pattereiden huomaamattomimmaksi väriksi on arvioitu penkkien päätyjen ja jalkaosien nykyinen harmaa, joka on peräisin vuonna 2004 toteutetusta kirkon sisäpuolisesta korjaushankkeesta.

Lehterille sijoitettaisiin penkkien alle samanlaiset erikoisradiaattorit samalla tavalla kuin alhaalla kirkkosalissa. Lehterinkaiteessa olevat ilmalämmitysjärjestelmän puhaltimet ja niihin johtava, lehterin käyttöä rajoitettava kanava poistetaan ja lehterin kaide konservoidaan alkuperäiseen asuunsa.

Vaikka kirkon eteisen ovia pidetään usein avattuina, esitetään aiemmin lämmittämättömään eteiseenkin nyt lämmitystä. Tämä vähentäisi vierosten WC:n ja varasto/morsiushuoneen vesijohtojen jäätymisvaaraa talvella sekä lisäisi käyttömukavuutta ko. tiloissa. Kaikkiin näihin tiloihin tulisi omat vesikiertopatterinsa.

Maalämpövaihtoehdolla ja vesikiertoisella lämmitysjärjestelmällä saadaan kohteeseen miellyttävä ja tasainen sisälämpötila kirkon eri osiin ja saavutetaan myös pitkä käyttöikä ja edulliset käyttökustannukset. Lämmitysjärjestelmän muutoksen investointikustannukseksi arvioidaan tämän hetken tietämyksen mukaisesti noin 300.000 €, alv 24%. Hank-

keelle haettiin Kirkkohallitukselta hiilineutraaliavustusta ja sitä myönnettiin 20.000 €.

Museoviraston lausunto

Helsingin seurakuntayhtymä on pyytänyt ja saanut lausunnon Museovirastolta 31.3.2021 Östersundomin kirkonlämmitysjärjestelmän uusimisesta.

Museovirasto puoltaa tehtyä suunnitelmaa hyvin perusteluna toimenpiteenä. Lausunnossaan Museovirasto toteaa lisäksi, että vaikka uusi lämmitysjärjestelmä on mahdollisimman huomaamaton muutos aiempaan, on se Museoviraston näkemyksen mukaan kirkkolain tarkoittaman kirkkorakennukseen kohdistuva olennainen muutos.

Lisäksi kohteen maankaivuutöissä on huomioitava historiallisen ajan kyläpaikka ja työt tulee siitä syystä suorittaa arkeologisessa valvonnassa. Valvonnan laajuus saattaa nostaa nyt esitettyjä kustannuksia.

Liitteet

- 39 Museoviraston lausunto, Östersundomin kirkko, Kappelintie 65, lämmitysjärjestelmän uusiminen
- 40 Lausunto Östersundomin kirkko.

